

2017-05-22

TJÄNSTESKRIVELSE
AFN 2017/49

Arbets- och företagsnämnden

Information om stärkt meddelarskydd

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden noterar information till protokollet.

Sammanfattning

Den 1 juli 2017 införs en ny lag om stärkt meddelarskydd. Genom den nya lagen får den som arbetar i en privat verksamhet inom vård, skola och omsorg motsvarande rätt som offentligt anställda att lämna uppgifter till media för publicering. Det gäller de verksamheter som helt eller delvis finansieras av skattemedel. Det innebär att anordnares och leverantörers verksamheter som är finansierade genom ersättning från Nacka kommun omfattas av den nya lagen. Den som bedriver verksamheten får inte på något sätt försöka ta reda på vem som har utnyttjat sin meddelarfrihet och får inte heller utsätta den personen för negativa åtgärder på grund av detta. Nacka kommun har i tidigare remissyttrande tillstyrkt lagförslaget om stärkt meddelarskydd för privatanställda i offentligt finansierad verksamhet.

Ärendet

Den 1 juli 2017 införs en ny lag om stärkt meddelarskydd. Den nya lagen innebär i huvudsak att anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet inom skola, vård och omsorg, som till någon del är offentligt finansierad, ska ha motsvarande rätt som offentligt anställda har att lämna uppgifter om verksamheten för publicering i medier. Den som bedriver verksamheten får inte på något sätt försöka ta reda på vem som har utnyttjat sin meddelarfrihet och får inte heller utsätta den personen för negativa åtgärder på grund av detta som till exempel arbetsrättsliga sanktioner. Lagen innehåller bestämmelser om straff för den som ingriper eller efterforskar i strid med lagen. Lagen omfattar endast rätten att lämna uppgifter om verksamheten i fråga. Skyddet innebär inte någon rätt att lämna ut handlingar.

Nacka kommun har i tidigare remissyttrande tillstyrkt lagförslaget om stärkt meddelarskydd för privatanställda i offentligt finansierad verksamhet.¹ Nacka kommuns anordnare och

¹ KFKS 2014/132-020, Yttrande över SOU 2013:79, Stärkt meddelarskydd för privatanställda i offentligt finansierad verksamhet.

leverantörer har informerats och uppmärksammats om den nya lagstiftningen och dess innebörd.

Vad innebär meddelarskyddet?

Det så kallade meddelarskyddet består av flera delar: meddelarfrihet, anskaffarfrihet, rätt till anonymitet, efterforskningsförbud och repressalieförbud.

Meddelarfrihet

Meddelarfriheten innebär att var och en har rätt att lämna uppgifter i vilket ämne som helst för publicering i medier såsom radio, tv och tidningar.² De uppgifter som det kan röra sig om är t.ex. rena faktauppgifter, personliga åsikter, värdeomdömen och helt allmänt hållen information om verksamheten. I vissa undantagsfall är rätten att lämna uppgifter begränsad. Det rör sig om fall där det i lag föreskrivs att uppgifterna omfattas av tystnadsplikt. De tystnadsplikter som enligt bl.a. patientsäkerhetslagen, skollagen och socialtjänstlagen gäller inom vård, skola och socialtjänst ger huvudsakligen ett skydd för enskildas personliga förhållanden.

Detsamma gäller för tystnadsplikt som avtalats eller är lagreglerad om fackliga förtroendemän/representant för arbetstagarorganisationen.³

Anskaffarfriheten

Anskaffarfriheten innebär att var och en har rätt att straffritt skaffa uppgifter för publicering i medier såsom radio, tv och tidningar.⁴ En anskaffare kan dock straffas om anskaffandet innefattar sådana grövre brott mot rikets säkerhet som också är straffbara för meddelare. Vanlig lag tillämpas på det sätt som anskaffandet sker på. Det innebär att det är straffbart att anskaffa uppgifter genom t.ex. stöld eller dataintrång.

Anonymitetsskydd

Meddelarskyddet innefattar också ett anonymitetsskydd, vilket innebär en rätt för en meddelare eller anskaffare har rätt att vara anonym. Dessutom gäller att den som har tagit emot uppgifter för publicering som huvudregel har tystnadsplikt om vem som har lämnat uppgifterna.

Efterforskningsförbudet

Efterforskningsförbudet innebär ett förbud att på något sätt försöka ta reda på identiteten av en författare, upphovsman eller meddelare som omfattas av anonymitetsskyddet. Uttrycket efterforska innefattar alla former av förfrågningar och åtgärder som syftar till att få fram vem som har lämnat en uppgift eller offentliggjort dem. Överträdelse av förbudet är straffbelagda.

² Medierna ska omfattas av tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen

³ Tystnadsplikt som har avtalats eller förordnats med stöd av arbetsmiljölagen, lagen om förtroendemans ställning på arbetsplatsen eller lagen om medbestämmande i arbetslivet.

⁴ Medierna ska omfattas av tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen

Kundvalet

I kundvalssystemet auktoriserar Nacka kommun anordnarna, vilket innebär att kommunen godkänner de anordnare som uppfyller auktorisationsvillkoren. Samtliga anordnare ska uppfylla de generella och specifika auktorisationsvillkoren för aktuella kundvalet. I de nuvarande generella auktorisationsvillkoren, som gäller för samtliga auktoriserade anordnarna, framgår följande.

13. Anordnaren ska vara förtrogen med och följa inom området gällande lagar, förordningar och föreskrifter som gäller för verksamhet som omfattas av kundvalssystemet.

25. Anställd hos anordnare har rätt att anmäla missförhållanden till kommunen. Anordnaren eller någon denne ansvarar för, får inte efterforska vem som har gjort sådan anmälan.

Av auktorisationsvillkoren ovan framgår alltså att anordnaren ska följa lagarna som gäller för verksamheten. Anställda hos anordnarna har idag en rätt att anmäla missförhållanden till kommunen. Denna rätt kan ses som ett komplement till kommande lagstiftning om stärkt meddelarskydd där anställda ges rätt att lämna uppgifter till media för publicering.

Ekonomiska konsekvenser

Grunden för meddelarskydd och meddelarfrihet är granskningen av det offentliga. Förstärkt meddelarskydd kan bidra till att upptäcka missförhållande och oegentligheter inom enskilda verksamheter som är finansierade genom skattemedel. Detta bedöms bidra till kontrollen av att skattemedel går till seriösa aktörer, vilket är positivt ur en ekonomisk aspekt.

Konsekvenser för barn

Genom lagen om stärkt meddelarskydd ges fler rätt att lämna uppgifter om verksamheter inom skola, vård och omsorg till media för publicering. Det förstärkta meddelarskyddet kommer bidra till en ökad transparens inom de enskilda verksamheterna. Detta är ett komplement till lagstadgade anmälningsplikter, vilket bidrar till öka kvalitén i de enskilda verksamheterna som barn berörs av.

Carina Filipovic
Enhetschef
Arbets- och företagsenheten

Sidrah Schaidler
Kommunjurist
Juridik- och kanslienheten